

1. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ¹

Δεδομένων των προβλημάτων που δημιουργεί η ίδια η φύση του Διαδικτύου στις όποιες προσπάθειες νομοθετικής ρύθμισης των εμπορικών πράξεων που μετέρχονται ηλεκτρονικών μέσων προκειμένου να υλοποιηθούν η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρά σταδιακά σε μια συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος² με την σταδιακή δημιουργία ενός νομικού πλαισίου που θα θέσει τις βάσεις για μια ολοκληρωμένη ρύθμιση των ηλεκτρονικών συναλλαγών σε κάθε επίπεδο αλλά και για τη σταδιακή αποδοχή του από το καταναλωτικό κοινό.

Στο επίκεντρο των προσπαθειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών συναλλαγών βρίσκεται η Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο (2000/31/ΕΚ) που θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου³. Πρόκειται για μια οριζόντια οδηγία η οποία δεν αποσκοπεί στη ρύθμιση συγκεκριμένου κλάδου. Η οδηγία αυτή συνεπικουρείται από δύο κάθετες οδηγίες που καλύπτουν την έκδοση χρήματος και την νομική ισχύ των ηλεκτρονικών υπογραφών. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται ένα νομικό πλαίσιο για το ηλεκτρονικό εμπόριο το οποίο αποσκοπεί στην διευθέτηση των προβλημάτων που ανακύπτουν από τις on-line εμπορικές πράξεις και τις ηλεκτρονικές πληρωμές μεταξύ χωρών με διαφορετική νομική, συμβατική και δικονομική παράδοση. Το νομικό αυτό πλαίσιο συμπληρώνουν μια σειρά από οδηγίες, συστάσεις, και κανονισμοί που είτε συστάθηκαν προκειμένου να ρυθμίσουν ηλεκτρονικές μορφές συναλλαγών είτε είναι σχετικές χωρίς βέβαια να αναφέρονται ρητά στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται συνοπτικά η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία σχετικά με τις ηλεκτρονικές πληρωμές. Στη συνέχεια τα επιμέρους νομοθετήματα παρουσιάζονται και αναλύονται διεξοδικά.

Νομοθεσία Ευρώπης

Κανονισμός (ΕΚ) 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ

Οδηγία 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1986 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη

Οδηγία 90/88/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 22ας Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη

Οδηγία 97/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων

Οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 1997 για την

¹ Το πλήρες κείμενο των ευρωπαϊκών νομοθετημάτων που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα μπορεί να βρεθεί στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<http://europa.eu.int>). Η ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών είναι επίσης διαθέσιμη σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του προγράμματος «Δικτυωθείτε» του Υπουργείου Ανάπτυξης, www.go-online.gr, και στην ιστοσελίδα του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αθηνών, www.acci.gr/ecom/legat.

² Ενδεικτικός κατάλογος νομοθεσίας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Ebusiness Forum, σελ 2.

³ European Central Bank (16/09/2002). E-Payments in Europe: The Eurosystem's Perspective. Issues Paper.

προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις

Οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαρτίου 2000 σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων

Οδηγία 2000/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για τροποποίηση της οδηγίας 2000/12/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων

Οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος

Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην Εσωτερική Αγορά («Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»)

Σύσταση της Επιτροπής 87/598/ΕΟΚ της 8ης Δεκεμβρίου 1987 για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών (Σχέσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εμπόρων ή άλλων παρεχόντων υπηρεσίες και καταναλωτών)

Σύσταση της Επιτροπής 88/590/ΕΟΚ της 17ης Νοεμβρίου 1988 που αφορά τα συστήματα πληρωμών και ιδίως τις σχέσεις μεταξύ κατόχου και εκδότη κάρτας

Σύσταση 97/489/ΕΚ καλύπτει τις συναλλαγές που διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν εκείνα που επιτρέπουν την (εξ αποστάσεως) πρόσβαση στο λογαριασμό ενός πελάτη ιδίως τις κάρτες πληρωμής και τις μέσω τηλεφώνου ή κατ' οίκον τραπεζικές εργασίες

Πίνακας 1: Ευρωπαϊκή νομοθεσία για τη ρύθμιση των ηλεκτρονικών πληρωμών (με χρονολογική κατάταξη)

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ. Ο παρών κανονισμός θεσπίζει κανόνες σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι το κόστος για τις πληρωμές αυτές είναι ίδιο με το κόστος των πληρωμών σε ευρώ που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό κράτους μέλους. Ως διασυνοριακές πληρωμές ο παρόν ορισμός θεωρεί τις διασυνοριακές μεταφορές πίστωσης, τις διασυνοριακές επιταγές και τις διασυνοριακές πράξεις ηλεκτρονικής πληρωμής. Ειδικότερα, οι διασυνοριακές πράξεις ηλεκτρονικής πληρωμής στις οποίες και επικεντρώνεται η παρούσα ανάλυση ορίζονται ως:

- οι διασυνοριακές μεταφορές χρηματικών ποσών με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής, εκτός από εκείνες τις οποίες εντέλλονται και εκτελούνται από ιδρύματα, και
- οι διασυνοριακές αναλήψεις μετρητών με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής καθώς και η φόρτιση (και αποφόρτιση) υποθέματος ηλεκτρονικού χρήματος σε μηχανήματα αυτόματης ανάληψης και σε αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές στα καταστήματα του εκδότη ή ενός ιδρύματος που έχει συμβατική υποχρέωση να αποδέχεται το μέσο πληρωμής,

Είναι επομένως προφανές ότι οι διατάξεις του συγκεκριμένου κανονισμού δεν αφορούν μόνο στα τραπεζικά ιδρύματα αλλά και σε άλλες ατομικές ή εταιρικές επιχειρήσεις που εκτελούν διασυνοριακές πληρωμές καθώς με βάση την Οδηγία 200/46/ΕΚ, που αναλύουμε στη συνέχεια, στην έννοια του πιστωτικού ιδρύματος εμπίπτουν και τα ιδρύματα

ηλεκτρονικού χρήματος⁴. Ο Κανονισμός ορίζει τα έξοδα που επιβάλλονται από τα πιστωτικά ιδρύματα κατά την πραγματοποίηση διασυννοριακών πληρωμών ενώ ορίζονται και οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στους καταναλωτές. Έτσι, κάθε ίδρυμα παρέχει εκ των προτέρων στους πελάτες του, με άμεσα κατανοητή μορφή, γραπτώς, καθώς και κατά περίπτωση, βάσει των εθνικών κανόνων, με ηλεκτρονικά μέσα, πληροφορίες σχετικά με τα έξοδα που επιβάλλει για διασυννοριακές πληρωμές και για πληρωμές στο εσωτερικό του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένο.

Οδηγία 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη. Στην οδηγία αυτή περιλαμβάνονται οι ορισμοί των εννοιών «καταναλωτής», «πιστωτικός φορέας», «σύμβαση πίστωσης», «συνολικό κόστος πίστωσης για τον καταναλωτή» και «συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο». Ειδικότερα, η Οδηγία ρυθμίζει τι πρέπει να αναφέρει κάθε διαφήμιση για χορήγηση πίστωσης ή μεσολάβησης για σύναψη συμβάσεων που εκτίθεται σε εμπορικά καταστήματα. Επίσης, ρυθμίζεται και ο τρόπος που καταρτίζονται οι συμβάσεις πίστωσης και τι πρέπει να αναφέρεται απαραίτητα μέσα σε αυτές. Τέλος, αναφέρονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του καταναλωτή σχετικά με τις υπηρεσίες και τις συμβάσεις πίστωσης.

Οδηγία 90/88/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 22ας Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη. Στη συγκεκριμένη οδηγία περιλαμβάνονται οι τροποποιήσεις των ορισμών «συνολικό κόστος πίστωσης για τον καταναλωτή» και «συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο».

Οδηγία 97/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1997 για τις διασυννοριακές μεταφορές πιστώσεων. Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται επί των διασυννοριακών μεταφορών πιστώσεων που διεξάγονται στα νομίσματα των κρατών μελών και σε Ecu και δεν υπερβαίνουν το ισοδύναμο ποσό των 50 000 Ecu. Επιπλέον, στην Οδηγία 97/5/ΕΚ περιλαμβάνονται οι ορισμοί των εννοιών Πιστωτικό ίδρυμα, Χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, Διασυννοριακή μεταφορά πίστωσης, Εντολή διασυννοριακής μεταφοράς πίστωσης, Εντολέας, κ.α. Προσδιορίζονται επίσης τα στοιχεία που πρέπει να έχουν τα πιστωτικά ιδρύματα πριν από την εντολή εκτέλεσης διασυννοριακής μεταφοράς πίστωσης⁵. Αλλά και ποιες πληροφορίες οφείλουν να παρέχουν στους πελάτες τους μετά την εκτέλεσης ή την άφιξη διασυννοριακής μεταφοράς πίστωσης. Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία αυτά είναι:

- Στοιχεία που θα επιτρέπουν στον πελάτη να εξακριβώσει τη διασυννοριακή μεταφορά πίστωσης.
- Το αρχικό ποσό της διασυννοριακής μεταφοράς πίστωσης.
- Το ποσό των κάθε είδους εξόδων και προμηθειών που βαρύνουν τον πελάτη.

⁴ Γκόρτσος, Χ. Βλ. (2002). Ο Κανονισμός 2560/2001 σχετικά με τις διασυννοριακές πληρωμές σε ευρώ. Δελτίο ΕΕΤ, Α' Τριμηνία, σελ. 40-49.

⁵ Law Net S.A.

- Την τυχόν υπάρχουσα ημερομηνία αξίας την οποία εφαρμόζει το ίδρυμα.

Επιπλέον σε ότι αφορά τις ελάχιστες υποχρεώσεις των ιδρυμάτων σχετικά με τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων αναφέρεται ρητά ότι το ίδρυμα υποχρεούται, εφόσον το ζητήσει ο πελάτης, σε σχέση με διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης επακριβώς περιγραφόμενη, να δεσμευθεί ως προς την προθεσμία εκτέλεσης αυτής της μεταφοράς πίστωσης και ως προς τις προμήθειες και τα έξοδα που απορρέουν από αυτήν. Το ίδρυμα του εντολέα υποχρεούται να εκτελέσει τη διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης εντός της προθεσμίας που έχει συμφωνήσει με τον εντολέα.

Οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις. Η παρούσα οδηγία έχει ως αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις εξ αποστάσεως συμβάσεις μεταξύ καταναλωτών και προμηθευτών. Ως εξ αποστάσεων σύμβαση ορίζεται κάθε σύμβαση μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή που αφορά αγαθά ή υπηρεσίες, η οποία συνάπτεται στα πλαίσια ενός συστήματος πωλήσεων ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως, που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος, με τη σύμβαση αυτή, χρησιμοποιεί αποκλειστικά ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως έως τη σύναψη της συμβάσεως, συμπεριλαμβανομένης και αυτής καθεαυτής της σύναψης της συμβάσεως.

Τα κίνητρα για τη ρύθμιση των εξ αποστάσεων συμβάσεων εντοπίζονται στο γεγονός ότι η διασυνοριακή πώληση εξ αποστάσεως μπορεί να είναι μια από τις κυριότερες εκδηλώσεις της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς για τους καταναλωτές καθώς και στο γεγονός ότι η καθιέρωση νέων τεχνολογιών συνεπάγεται πολλαπλασιασμό των μέσων που τίθενται στη διάθεση των καταναλωτών για να γνωρίσουν τις προσφορές που γίνονται σε ολόκληρη την Κοινότητα. Δεδομένου ότι ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη λάβει διαφορετικά ή αποκλίνοντα μέτρα προστασίας των καταναλωτών στον τομέα της πώλησης εξ αποστάσεως με αρνητικές συνέπειες για τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων στην ενιαία αγορά κρίθηκε αναγκαίο να θεσπιστεί ελάχιστο σύνολο κοινών κανόνων σε κοινοτικό επίπεδο στον τομέα αυτόν. Η Οδηγία 97/7/ΕΚ ρυθμίζει τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται πριν και μετά τη σύναψη της σύμβασης καθώς και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να προστατευθεί ο καταναλωτής όταν έχει πληρώσει με τη πιστωτική του κάρτα ή όταν του παρέχονται υπηρεσίες και αγαθά που δεν έχει ζητήσει.

Οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαρτίου 2000 σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων. Στην οδηγία αυτή αναλύονται όλα τα θέματα που αφορούν στη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Οδηγία 2000/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000. Η Οδηγία 2000/28/ΕΚ τροποποιεί την οδηγία 2000/12/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων προσθέτοντας διατάξεις

σχετικά με το ηλεκτρονικό χρήμα. Ειδικότερα στον ορισμό «Πιστωτικό ίδρυμα» αναφέρει ότι είναι:

- επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτών κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό, ή
- ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος κατά την έννοια της οδηγίας 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος.

Οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος. Η Οδηγία ορίζει ως «ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος» μια επιχείρηση ή άλλου τύπου νομικό πρόσωπο εκτός του πιστωτικού ιδρύματος κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 1, πρώτο εδάφιο στοιχείο α) της οδηγίας 2000/12/ΕΚ, η οποία εκδίδει μέσα πληρωμής υπό μορφή ηλεκτρονικού χρήματος. Επίσης, η Οδηγία αυτή ορίζει και την έννοια του ηλεκτρονικού χρήματος ως νομισματική αξία, η οποία αντιστοιχεί σε απαίτηση έναντι του εκδότη και:

- α) είναι αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα,
- β) έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού και
- γ) γίνεται δεκτή ως μέσο πληρωμής από επιχειρήσεις άλλες, πέραν της εκδότριας.»

Επίσης, με βάση την συγκεκριμένη Οδηγία ρυθμίζεται πότε και πώς μπορεί ο κομιστής ηλεκτρονικού χρήματος να ζητήσει την εξαργύρωση του στην ονομαστική αξία σε κέρματα και χαρτονομίσματα ή με μεταφορά σε τραπεζικό λογαριασμό. Ρυθμίζονται οι περιορισμοί στην έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος καθώς και οι κυρώσεις που συνεπάγεται η παραβίαση του νόμου. Ενώ ρυθμίζονται και οι όροι και προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος.

Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8ης Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην Εσωτερική Αγορά («Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο»). Ο στόχος της Οδηγίας είναι η τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας και των επενδύσεων, αίροντας τα πολυάριθμα εμπόδια στην εσωτερική αγορά, στον τομέα της παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου. Για το σκοπό αυτό, όπως προαναφέρθηκε, η οδηγία είναι οριζόντια δηλαδή δεν ρυθμίζει νομοθετικά κάποιο συγκεκριμένο τομέα αλλά θέτει τις βάσεις για τη δημιουργία ενός νομικού πλαισίου για τη συνολικότερη ρύθμιση των ηλεκτρονικών πληρωμών. Βασικό κίνητρο για την ψήφιση της συγκεκριμένης οδηγίας υπήρξε το γεγονός ότι το νομικό πλαίσιο στα κράτη μέλη δεν είναι σαφές, λόγω των διαφορών ορισμένων νομιθεσιών εφαρμοστέων στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Το γεγονός αυτό δημιουργεί νομική ανασφάλεια ενώ η

διαφορετική αντιμετώπιση των κρατών μελών στα διάφορα ζητήματα που ανακύπτουν σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας ενδέχεται να οδηγήσουν στον κατακερματισμό της εσωτερικής αγοράς. Για το σκοπό αυτό η οδηγία θέτει συγκεκριμένους εναρμονισμένους ορισμούς για της έννοιες «υπηρεσία της κοινωνίας των πληροφοριών», «φορέας παροχής υπηρεσιών», «εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών», «αποδέκτης της υπηρεσίας», «καταναλωτής», «εμπορικές επικοινωνίες», «νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα» και «συντονισμένος τομέας».

Στο επίκεντρο της οδηγίας βρίσκεται η έννοια του κράτους εγκατάστασης με βάση το οποίο ρυθμίζεται το νομικό καθεστώς παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Η οδηγία θέτει επίσης μέτρα διαφάνειας για την εμπορική επικοινωνία και ορίζει περιπτώσεις στις οποίες εξαιρούνται οι παροχείς τεχνολογικών λύσεων από νομικές υποχρεώσεις.

Σύσταση της Επιτροπής 87/598/ΕΟΚ της 8ης Δεκεμβρίου 1987 για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών (Σχέσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εμπόρων ή άλλων παρεχόντων υπηρεσίες και καταναλωτών). Ο κώδικας συνοψίζει τους όρους που πρέπει να πληρούνται για να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των νέων μέσων ηλεκτρονικής πληρωμής προς όφελος των οικονομικών εταίρων, να εξασφαλιστεί ασφάλεια και ευκολία χρήσης στους καταναλωτές, μεγαλύτερη παραγωγικότητα και αυξημένη ασφάλεια στους παρέχοντες υπηρεσίες και τους εκδότες των καρτών πληρωμής. Οι βασικές αρχές του κώδικα σχετίζονται με:

- τους όρους των συμβάσεων που καταρτίζονται μεταξύ εκδοτών και καταναλωτών,
- τη διαλειτουργικότητα του συστήματος προκειμένου οι κάρτες που εκδίδονται σε ένα κράτος να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα,
- τον εξοπλισμό που απαιτείται από τους παροχείς υπηρεσιών ηλεκτρονικών πληρωμών
- Την προστασία των δεδομένων τα οποία διαβιβάζονται, τη στιγμή της πληρωμής, στην τράπεζα του παρέχοντος υπηρεσίες και στη συνέχεια στον εκδότη. Τα δεδομένα αυτά δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θέσουν σε κίνδυνο την προστασία της ιδιωτικής ζωής και περιορίζονται αυστηρά στα στοιχεία που προβλέπονται συνήθως για τις επιταγές και τις μεταφορές ποσών από λογαριασμό σε λογαριασμό.
- Τη δίκαιη πρόσβαση στο σύστημα ηλεκτρονικών πληρωμών σε όσους παρέχονται υπηρεσίες, όποια και αν είναι η οικονομική τους σημασία. Ο αποκλεισμός από την πρόσβαση δεν είναι δυνατός παρά μόνο για νομικούς λόγους.

Σύσταση της Επιτροπής 88/590/ΕΟΚ της 17ης Νοεμβρίου 1988 που αφορά τα συστήματα πληρωμών και ιδίως τις σχέσεις μεταξύ κατόχου και εκδότη κάρτας. Η Σύσταση αυτή προβλέπει ότι στον καταναλωτή πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες για τους συμβατικούς όρους, κυρίως σχετικά με τη συνδρομή και τα άλλα πιθανά έξοδα που πρέπει να καταβάλει, καθώς και τα δικαιώματα που απορρέουν από τη σύμβαση.

Σύσταση 97/489/ΕΚ. Η συγκεκριμένη σύσταση καλύπτει τις συναλλαγές που διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής. Πρόκειται για επικαιροποίηση της Σύστασης

88/590/ΕΟΚ προκειμένου να περιληφθούν και οι ηλεκτρονικές πληρωμές. Στόχος της είναι η προώθηση της εμπιστοσύνης των πελατών στα μέσα αυτά και η αποδοχή τους από τον τομέα του λιανικού εμπορίου. Η σύσταση αφορά συναλλαγές των ακόλουθων κατηγοριών:

- μεταφορές χρηματικών ποσών εκτός των εντελλόμενων και εκτελούμενων από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που γίνονται με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής
- αναλήψεις μετρητών με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής και φόρτιση (και αποφόρτιση) μέσου ηλεκτρονικού χρήματος σε μηχανήματα αυτόματης ανάληψης και σε αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές ή στα καταστήματα του εκδότη ή ενός ιδρύματος που έχει συμβατική υποχρέωση να αποδέχεται το μέσο πληρωμής.

Στα πλαίσια της Σύστασης 97/489/ΕΚ ορίζονται οι έννοιες «μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής», «μέσο πληρωμής με πρόσβαση εξ αποστάσεως», «μέσο ηλεκτρονικού χρήματος», «χρηματοπιστωτικό ίδρυμα» «εκδότης» και «κάτοχος». Επίσης προσδιορίζονται οι ελάχιστες πληροφορίες που πρέπει να περιέχονται στους όρους και τις προϋποθέσεις που διέπουν την έκδοση και χρησιμοποίηση ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής καθώς και οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται μετά τη συναλλαγή στον καταναλωτή. Τέλος, καθορίζονται οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες των μερών δηλαδή του κατόχου και του εκδότη μέσου ηλεκτρονικής πληρωμής, ενώ αναφέρεται και η υποχρέωση του εκδότη να προσφέρει στον καταναλωτή τα απαραίτητα μέσα γνωστοποίησης π.χ. για κλοπή της κάρτας.

2. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Στην Ελλάδα, οι αρμόδιες αρχές έχουν περιοριστεί στην συμμόρφωση του εσωτερικού δικαίου προς τα ευρωπαϊκά νομοθετήματα που ήδη ισχύουν. Πέραν δε της νομολογίας που έχει ρυθμίσει ειδικότερα πρακτικά ζητήματα δεν υπάρχουν νομοθετήματα προσαρμοσμένα στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς. Βέβαια, παρά τα όποια προβλήματα διαφαίνεται η σταδιακή δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου που θα αποτελέσει την βάση για την ρύθμιση του ηλεκτρονικού εμπορίου εν γένη και των ηλεκτρονικών πληρωμών ειδικότερα. Με βάση τα πορίσματα της ομάδας Δ1 του ebusiness forum, αυτό που χρειάζεται σε επίπεδο ελληνικής νομοθεσίας είναι η έκδοση εξειδικευμένων κανονισμών από τις αρμόδιες αρχές προκειμένου να δοθεί η απαραίτητη ώθηση στο ηλεκτρονικό εμπόριο στην χώρα μας.

Τα νομοθετήματα που ρυθμίζουν το νομικό καθεστώς διενέργειας ηλεκτρονικών πληρωμών στην Ελλάδα παρουσιάζονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί ενώ στη συνέχεια το περιεχόμενο τους παρουσιάζεται και αναλύεται εκτενώς.

Ελληνική Νομοθεσία

Νόμος Υπ' Αριθ 3148/2003 Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων: Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων, αντικατάσταση και συμπλήρωση των διατάξεων για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και άλλες διατάξεις

Προεδρικό Διάταγμα 33.2000: Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία

97/5/ΕΚ της 27.1.1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων

Υπουργική Απόφαση Ζ1-178/2001: Συναλλαγές που γίνονται με κάρτες - Εναρμόνιση με τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚ της Επιτροπής . Καταναλωτική πίστη - Προσαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ1-983/91 προς τις διατάξεις της Οδηγίας 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Πράξη Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής Αριθ. 50/31.7.2002: Καθορισμός πλαισίου επίβλεψης συστημάτων πληρωμών

Πράξη Διοικητή Αριθμ. 2501/31.10.2002: Ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους

Πίνακας 2: Ελληνική νομοθεσία για τη ρύθμιση των ηλεκτρονικών πληρωμών

Νόμος 3148/2003: Ο νόμος αυτός ρυθμίζει τη σύσταση και τις αρμοδιότητες της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων (Ε.Λ.Τ.Ε.). Επίσης έχει γίνει προσθήκη ειδικού κεφαλαίου στον νόμο για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος. Ειδικότερα, σε ότι αφορά στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος με το Νόμο 3148/2003 σκοπείται η ενσωμάτωση στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία των διατάξεων της 2000/12/ΕΚ Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων» (L 126/ 26.5.2000), των διατάξεων της 2000/46/ ΕΚ Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την ανάληψη, άσκηση και προληπτική εποπτεία δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος» (L 275/27.10.2000). Καθώς το περιεχόμενο των Οδηγιών 200/12/ΕΚ και 2000/46/ΕΚ παρουσιάστηκε εκτενώς στην προηγούμενη ενότητα (10.1) δεν θα γίνει περαιτέρω αναφορά στο περιεχόμενο του Νόμου 3148/2003/

Προεδρικό Διάταγμα 33.2000: Το παρόν Διάταγμα έχει σαν σκοπό τη προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 97/5/ΕΚ της 27ης Ιανουαρίου 1997 "για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων". Καθώς το περιεχόμενο της Οδηγίας 97/5/ΕΚ παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα (10.1) δεν θα γίνει περαιτέρω αναφορά στο περιεχόμενο του Π.Δ. 33.2000.

Υπουργική Απόφαση Ζ1-178/2001: Σκοπός αυτής της απόφασης είναι η εναρμόνιση προς τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚ της Επιτροπής της 30ης Ιουλίου 1997 "σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου" και η προσαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ1-983/91 για την καταναλωτική πίστη (ΦΕΚ Β' 172), όπως ισχύει, προς τις διατάξεις της Οδηγίας 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 1998 "σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ.

Πράξη Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής 50/31.7.2002: Η παρούσα Πράξη καθορίζει το πλαίσιο επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών. Ειδικότερα περιλαμβάνονται οι ορισμοί των εννοιών ηλεκτρονική πληρωμή, ηλεκτρονικό χρήμα, πιστωτικός κίνδυνος, διαχειριστής συστημάτων πληρωμών καθώς και άλλες βασικές έννοιες. Στην Πράξη αυτή ορίζεται το σύστημα πληρωμών ως σύστημα που συνίσταται σε σύνολο μέσων και τραπεζικών

διαδικασιών που χρησιμοποιούνται, με βάση συμβάσεις και σύμφωνα με τους σχετικούς κανονισμούς λειτουργίας, από ομάδα προσώπων και οργανισμών για να εξυπηρετηθεί, διευκολυνθεί και διασφαλισθεί η ομαλή μεταφορά κεφαλαίων και κυκλοφορία του χρήματος σε μία περιοχή, συνήθως σε μία χώρα. Υπό την έννοια αυτή το σύστημα πληρωμών περιλαμβάνει: (i) τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, (ii) τα μη πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες για τη διενέργεια πληρωμών, (iii) την τεχνική υποδομή, (iv) το δίκτυο διασύνδεσης των φορέων που μεσολαβούν στις πληρωμές, (v) τις διαδικασίες εκκαθάρισης, συμψηφισμού και διακανονισμού των πληρωμών και (vi) τους κανόνες που διέπουν τα μέσα πληρωμής και την εν γένει λειτουργία του συστήματος.

Επιπλέον, η Πράξη Αριθ. 50/31.7.2002 προσδιορίζει τις γενικές αρχές λειτουργίας των συστημάτων ηλεκτρονικού χρήματος καθώς και την σκοπιμότητα της άσκησης εποπτείας από μέρους της Τράπεζας της Ελλάδος. Τέλος, η Πράξη προσδιορίζει τα στοιχεία που πρέπει να υποβάλλονται από τους διαχειριστές συστημάτων πληρωμών και ηλεκτρονικού χρήματος στην Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Νομισματικής Πολιτικής και Τραπεζικών Εργασιών, Γραφείο Επίβλεψης Συστημάτων Πληρωμών πριν από την έναρξη λειτουργίας τους, σε εξαμηνιαία βάση, σε ετήσια βάση, και σε περιπτώσεις έκτακτων περιστατικών.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά στα *συστήματα πληρωμών*, πριν από την έναρξη λειτουργίας του συστήματος υποβάλλονται τα παρακάτω στοιχεία:

1. Νομικό πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος όπως αυτό εκφράζεται από το καταστατικό του ή/και οποιοδήποτε άλλο σχετικό νομοθέτημα ή συμφωνητικό που περιγράφει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του διαχειριστή και των μελών του συστήματος.
2. Οργανωτικό σχήμα και τρόπος διοίκησης του συστήματος.
3. Κανονισμός λειτουργίας του συστήματος, καθώς και οποιοδήποτε άλλο έγγραφο περιγράφει τις προϋποθέσεις συμμετοχής στο σύστημα, την τιμολογιακή πολιτική, τον τρόπο διακανονισμού των πληρωμών, τη χρονική στιγμή, κατά την οποία ο διακανονισμός καθίσταται αμετάκλητος, τις διαδικασίες διαχείρισης των πιστωτικών κινδύνων και των κινδύνων ρευστότητας.
4. Κατάλογος μελών στο σύστημα (για όσα λειτουργούν).
5. Τεχνική υποδομή του συστήματος με αναφορά στις ακολουθούμενες διαδικασίες διασφάλισης της λειτουργικής αξιοπιστίας και ασφάλειάς του.
6. Κόστος ανάπτυξης του συστήματος (για νέα συστήματα πληρωμών).
7. Ενδεχόμενη αξιολόγηση από εσωτερικούς ή εξωτερικούς φορείς.

Σε μηνιαία βάση, υποβάλλονται στοιχεία για κάθε μέσο πληρωμής (π.χ. εντολή μεταφοράς, επιταγή), συγκεντρωτικά και ανά μέλος του συστήματος. Σε ετήσια βάση, υποβάλλονται στοιχεία που αφορούν στο κόστος βελτιώσεων και συντήρησης του συστήματος καθώς και στο λειτουργικό κόστος. Σε περιπτώσεις έκτακτων περιστατικών, υποβάλλονται, εντός 24 ωρών από τη διαπίστωση του προβλήματος, στοιχεία όπως χρόνος,

περιγραφή και αίτια του προβλήματος, ενδεχόμενες ζημιές των μελών του συστήματος και μέτρα που λήφθηκαν ή πρόκειται να ληφθούν για την αποκατάσταση του προβλήματος.

Αντίστοιχα, για τα *συστήματα ηλεκτρονικού χρήματος* υποβάλλονται τα ακόλουθα στοιχεία πριν από την έναρξη λειτουργίας τους:

1. Στοιχεία ταυτότητας του διαχειριστή (επιχειρηματικό σχέδιο, ίδια κεφάλαια, οργανωτικό σχήμα, προσωπικό, τεχνική υποδομή).
2. Κανονισμός λειτουργίας του συστήματος.
3. Τρόποι και προϋποθέσεις συμμετοχής στο σύστημα (για τον εκδότη, έμπορο, κάτοχο ηλεκτρονικού χρήματος).
4. Δικαιώματα και υποχρεώσεις συμμετεχόντων (του εκδότη, εμπόρου, κατόχου ηλεκτρονικού χρήματος).
5. Χαρακτηριστικά συστήματος (χρήσεις ηλεκτρονικού χρήματος, γεωγραφική κάλυψη, τρόποι έκδοσής του, όριο χρηματικής αξίας, δυνατότητα εξαργύρωσης, δυνατότητα μεταφοράς χρηματικής αξίας μεταξύ πελατών, διαδικασία πληρωμής εμπορών).
6. Κόστος ανάπτυξης του συστήματος.
7. Προβλεπόμενα μέτρα ασφάλειας για την πρόληψη περιστατικών πλαστογραφίας, απάτης και νομιμοποίησης χρημάτων από εγκληματικές δραστηριότητες.
8. Προβλεπόμενη διαδικασία αποζημίωσης συμμετεχόντων σε περίπτωση πτώχευσης του εκδότη.
9. Ενδεχόμενη αξιολόγηση από εσωτερικούς ή εξωτερικούς φορείς.

Σε εξαμηνιαία βάση, υποβάλλονται στοιχεία που αφορούν στον αριθμό συμβεβλημένων εμπορικών επιχειρήσεων, στον αριθμό τερματικών που αποδέχονται τις κάρτες (για τα συστήματα ηλεκτρονικού χρήματος που βασίζονται σε κάρτα). Ενώ σε ετήσια βάση, υποβάλλονται στοιχεία που αφορούν στο κόστος ανάπτυξης και λειτουργίας του συστήματος και στα έσοδα του συστήματος. Τέλος σε περιπτώσεις έκτατων περιστατικών κοινοποιούνται στην αρμόδια αρχή τα ίδια στοιχεία με τα συστήματα πληρωμών.

Πράξη Διοικητή 2501/31.10.2002. Η εν λόγω πράξη ρυθμίζει την ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους. Στην πράξη αυτή γίνεται ειδική μνεία για τις διενεργούμενες μέσω του διαδικτύου τραπεζικές συναλλαγές και ρυθμίζεται η πληροφορία που παρέχεται από τα τραπεζικά ιδρύματα προκειμένου να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της πράξης. Αυτό, σύμφωνα με την πράξη, επιτυγχάνεται είτε με την άμεση γνωστοποίηση στο Διαδίκτυο των σχετικών στοιχείων είτε με παραπομπή σε εναλλακτικό τρόπο παροχής της σχετικής πληροφόρησης (αρμόδιος υπάλληλος, διεύθυνση, αριθμός τηλ.) σε επίπεδο καταστήματος. Επιπλέον, προβλέπεται να παρέχονται από τα τραπεζικά ιδρύματα στις ιστοσελίδες τους: α) στοιχεία της ταυτότητας του πιστωτικού ιδρύματος και ειδικότερα της άδειας της Τράπεζας της Ελλάδος ή της λειτουργίας του μέσω του κοινοτικού διαβατηρίου σύμφωνα με το Ν. 2076/92 και τη δεύτερη συντονιστική τραπεζική Οδηγία 89/646/ΕΟΚ/15.12.89, β) πληροφορίες σχετικά με

την ασφαλή διεξαγωγή των συναλλαγών μέσω του Διαδικτύου (μορφή και βαθμός της παρεχόμενης ασφάλειας).